

ДЕРЖАВНА ФІСКАЛЬНА СЛУЖБА УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

МОСКАЛЕНКО НАТАЛІЯ ВІТАЛІЇВНА

УДК [336:005.584.1] (477)(043.5)

**СИСТЕМА ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ УКРАЇНИ
ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇЇ РОЗВИТКУ**

Спеціальність 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Ірпінь – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Університеті державної фіскальної служби України.

Науковий керівник:

кандидат економічних наук, доцент
Клюско Лідія Антонівна,
Університет державної фіскальної служби
України,
доцент кафедри банківської справи та
фінансового моніторингу.

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор
Єгоричева Світлана Борисівна,
ВНЗ Укоопспілки „Полтавський університет
економіки і торгівлі”,
професор кафедри фінансів та банківської
справи;

кандидат економічних наук
Патюта Інна Миколаївна,
Державна служба фінансового моніторингу
України,
головний спеціаліст відділу аналізу ризиків
при здійсненні операцій з цінними паперами
та негрошовими фінансовими активами
управління аналізу ризиків та типологічних
досліджень Департаменту фінансових
розслідувань.

Захист дисертації відбудеться „10” січня 2017 р. о 14 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 27.855.01 Університету державної фіскальної служби України за адресою: 08201, Київська обл., м. Ірпінь, вул. Садова, 53.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Університету державної фіскальної служби України за адресою: 08201, Київська обл., м. Ірпінь, вул. Університетська, 31.

Автореферат розісланий „9” грудня 2016 р.

В.о. ученого секретаря
спеціалізованої вченої ради Д 27.855.01
доктор економічних наук, професор

С. П. Ріппа

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. У сучасних умовах посилення глобалізації, розвитку інформаційних та комунікаційних технологій, інтенсифікації транскордонних перетоків капіталу склалися сприятливі умови для зростання обсягів тіньової економіки, що супроводжується активізацією організованої злочинності. У розпорядженні тіньового бізнесу перебувають значні кошти, і для їхнього використання застосовуються різноманітні способи легалізації, що отримало назву „відмивання грошей”. Відмивання протиправних доходів, по суті, є фінансовим злочином з руйнівним ефектом, який, маскуючись за звичайними фінансовими трансакціями, дестабілізує національну економіку.

З метою вжиття запобіжних заходів щодо вищезазначених негативних явищ кожна держава створює та постійно вдосконалює власну систему фінансового моніторингу (далі – СФМ), основними завданнями якої на макроекономічному рівні є максимальне сприяння досягненню прозорості, стабільності та безпеки фінансової системи держави, а на мікроекономічному – забезпечення протидії відмиванню коштів та його упередження.

На сьогодні в Україні сформовано дворівневу СФМ, яка виконує покладені на неї функції. Втім, нові виклики, пов’язані з фінансуванням зброї масового знищення, фінансування тероризму та сепаратистських угруповань, збільшення обсягів розкрадання бюджетних коштів, корупція, зумовлюють необхідність подальшого розвитку вітчизняної СФМ.

Питання протидії легалізації доходів злочинного походження (далі – ЛДЗП) знайшло своє відображення у зарубіжній фінансовій і юридичній науці та практиці, де широко відомі своїми працями такі учені, як: Д. Брандоліно, М. Бекнер, В. Бухарєв, Б. Волженкін, З. Закарієва, Х. Кернер, К. Коттке, В. Ларичев, Ю. Латов, П. Ліллі, С. Потьомкін, М. Прошунін, Дж. Робінсон, Л. Фітуні та інші. Зусиллями цих учених було виявлено загальні закономірності організації злочинних схем і моделей відмивання коштів, визначено базові підходи до організації систем протидії легалізації злочинних доходів.

У вітчизняній літературі основні засади протидії легалізації доходів незаконного походження розглядали такі науковці, як А. Базилюк, О. Барановський, О. Бережний, С. Буткевич, Н. Внукова, В. Грушко, С. Дмитров, І. Д’яконова, С. Єгоричева, Л. Ключко, В. Коваленко, О. Кузьменко, С. Леонов, І. Патюта, Н. Синюгіна, С. Хвалінський, Д. Шиян та інші. У їхніх роботах досліджувалися теоретичні засади фінансового моніторингу, формування СФМ, виявлення та оцінки ризиків ЛДЗП у банківській сфері, започатковано розробку методичного інструментарію оцінки її ефективності.

Підкреслюючи важливість наукових здобутків учених, зауважимо, що до цього часу залишаються недостатньо дослідженими ряд питань у сфері теорії та практики функціонування системи фінансового моніторингу. Так, потребує подальшого розвитку понятійний апарат за досліджуваною тематикою, вдосконалення методики оцінки ефективності системи фінансового моніторингу з позиції комплексного аналізу процесів її функціонування, а

також визначення перспективних напрямів її розвитку та розробки науково-прикладного підґрунтя їхньої реалізації.

Важливість дослідження окресленого кола питань і недостатній рівень їх наукового обґрунтування та практичної реалізації обумовили вибір теми дисертаційної роботи, визначили її мету та завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота є складовою науково-дослідної роботи кафедри банківської справи та фінансового моніторингу Національного університету державної податкової служби України „Діяльність банківських установ України в умовах трансформаційної економіки” (державний реєстраційний номер 0107U005845), де автором запропоновано методичний підхід до оцінки рівня ефективності системи фінансового моніторингу в банківських установах.

Мета і завдання дослідження. *Метою* дисертаційного дослідження є поглиблення науково-теоретичних основ фінансового моніторингу, вдосконалення методичного інструментарію оцінки ефективності функціонування системи фінансового моніторингу в Україні та розробка практичних рекомендацій щодо забезпечення її розвитку.

Реалізація поставленої мети зумовила необхідність вирішення таких завдань:

- уточнити економічну сутність легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, як передумову створення системи фінансового моніторингу;
- узагальнити наукові підходи та поглибити теоретичні засади фінансового моніторингу;
- поглибити сутність СФМ і дослідити теоретико-організаційні основи її формування та функціонування;
- вивчити зарубіжний досвід функціонування СФМ та обґрунтувати доцільність його запровадження в Україні;
- розкрити практику здійснення фінансового моніторингу та виявити специфіку відносин між суб'єктами СФМ;
- здійснити комплексну аналітичну оцінку ефективності вітчизняної СФМ та удосконалити її методичне забезпечення;
- ідентифікувати ризики легалізації в операційній діяльності суб'єктів первинного фінансового моніторингу;
- обґрунтувати доцільність запровадження комплаєнс-контролю у практику первинних суб'єктів фінансового моніторингу та здійснити комплаєнс-аналіз на прикладі банківської системи України;
- сформулювати пропозиції щодо перспективних напрямів розвитку системи фінансового моніторингу України.

Об'єктом дослідження є процеси функціонування системи фінансового моніторингу України.

Предмет дослідження – теоретичні засади і прикладні аспекти формування та функціонування системи фінансового моніторингу України.

Методи дослідження. В основу дисертаційної роботи покладено загальнонаукові методи пізнання: теоретичного узагальнення – для дослідження сутності легалізації доходів злочинного походження та фінансового моніторингу; абстракції, індукції та дедукції, синтезу теоретичного і практичного матеріалу, класифікації та порівняння, а також історичний – для аналізу генези формування та розвитку систем фінансового моніторингу. Спеціально-наукові методи: економіко-статистичні – у процесі аналітичної оцінки ефективності системи фінансового моніторингу та комплаєнс-аналізу; табличний – для узагальнення показників; графічний – для забезпечення наочного сприйняття інформації.

Інформаційною базою дослідження слугували фундаментальні наукові праці та прикладні розробки вітчизняних і зарубіжних учених у сфері фінансового моніторингу, результати їх емпіричних досліджень, міжнародні правові акти, нормативно-правові акти України, статистичні дані Державної служби фінансового моніторингу України, Національного банку України, Державної статистичної служби України, інтернет-ресурси.

Наукова новизна одержаних результатів дисертаційного дослідження полягає в такому:

уперше:

– розроблено науково-методичний підхід до комплаєнс-аналізу діяльності первинних суб'єктів фінансового моніторингу, суть якого полягає у встановленні ступеня відповідності здійснюваних ними моніторингових процедур нормам чинного законодавства. Це надасть можливість визначати обсяги втрат від можливих штрафних санкцій у випадках порушень, що негативно впливатиме на рівень фінансової стійкості суб'єктів. Водночас результати комплаєнс-аналізу слугують інформаційною базою для вжиття відповідних заходів щодо усунення порушень з метою мінімізації репутаційного ризику;

удосконалено:

– методику інтегральної оцінки ефективності системи фінансового моніторингу за рахунок доповнення її критеріїв таким, як „моніторингова активність суб'єктів первинного фінансового моніторингу” та упорядкування окремих показників за відповідними критеріями. На відміну від існуючих такий підхід забезпечує: по-перше, логічну послідовність інтегрування показників ефективності відповідно до повного циклу функціонування системи фінансового моніторингу; по-друге, всебічність і повноту формування взаємозв'язків між індикаторами моніторингових процесів і результатами їхнього здійснення, що, зрештою, підвищує адекватність оцінки;

– підходи до формування кадрової політики суб'єктів первинного фінансового моніторингу шляхом визначення фахової компетенції служби комплаєнс-контролю, відповідно до чого упорядковано компетенції структурних підрозділів, з якими зазначена служба взаємодіє у процесі діяльності. Це посилить виконавчу дисципліну та відповідальність працівників

щодо виконання ними функціональних обов'язків, що сприятиме підвищенню якості кадрового забезпечення суб'єктів;

набуло подальшого розвитку:

– наукові підходи до визначення сутності поняття „система фінансового моніторингу”, яку, на відміну від існуючих поглядів, пропонується розглядати комплексно – з економіко-правової, організаційно-інституційної, функціональної та цільової точок зору і трактувати як сукупність суб'єктів державного та первинного фінансового моніторингу, які, відповідно до нормативно-правових вимог, здійснюють комплекс взаємопов'язаних процедур з виявлення і попередження підозрілих фінансових операцій та вжиття відповідних заходів впливу з метою зменшення кількості правопорушень у фінансовій сфері та обсягів завданих збитків. Зазначене поняття забезпечує ширше охоплення сфери функціонування системи фінансового моніторингу, що є важливим з точки зору виявлення проблем і визначення перспективних напрямів її розвитку;

– трактування економічної сутності процесів легалізації злочинних доходів, під якими слід розуміти умисну діяльність, спрямовану на приховування джерел незаконного походження фінансових, матеріальних і нематеріальних активів, та залучення їх до легального обороту. На відміну від існуючих запропоноване визначення базується на трикомпонентній основі (майновій, фінансово-правовій та економіко-процедурній).

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що основні теоретичні положення дисертаційної роботи доведені до рівня конкретних пропозицій для використання в практиці функціонування системи фінансового моніторингу, що спрямовані на протидію проникненню злочинних доходів у національну економіку. Запропоновані напрями підвищення ефективності системи фінансового моніторингу орієнтовані на розвиток її інституційних та організаційних засад в умовах підвищення ризиків легалізації злочинних доходів.

Окремі положення дисертації знайшли практичне застосування, зокрема:

– у діяльності Державної служби фінансового моніторингу України під час проведення національної оцінки ризиків у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму для визначення індикатора для поточного контролю за діяльністю суб'єктів первинного фінансового моніторингу (довідка Державної служби фінансового моніторингу України б/н від 20.04.2016);

– у діяльності ПАТ „Платинум Банк” використано науково-методичний підхід до забезпечення ефективності фінансового моніторингу на рівні банків як суб'єктів первинного фінансового моніторингу (довідка від 25.02.2014 № 1978/04-18);

– у діяльності ТОВ „Колсалтингова компанія „Сідкон” використовується методика комплаєнс-аналізу в процесі консультування клієнтів з питань здійснення фінансового моніторингу (довідка від 28.12.2015 № 52).

Окремі теоретичні та методичні положення дисертації використані у навчальному процесі Університету державної фіскальної служби України при викладанні дисциплін „Система фінансового моніторингу”, „Управління процесами фінансового моніторингу в банку”, „Міжнародна система фінансового моніторингу” (довідка від 28.11.2016 № 3234/01-23).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною науковою працею. Наукові положення, висновки та пропозиції, що виносяться на захист, одержані автором самостійно і відображені у друкованих працях. Особистий внесок у роботах, опублікованих у співавторстві, відображено у списку опублікованих праць.

Апробація результатів дослідження. Основні наукові положення дисертаційної роботи доповідались та одержали схвалення на 16 міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях: „Банківська система України в умовах глобалізації фінансових ринків” (м. Черкаси, 2007, 2009); „Сучасні проблеми фінансового моніторингу” (м. Харків, 2008, 2011); „Мировой финансовый кризис и его влияние на экономику страны” (м. Мінськ, 2009); „Наукові дослідження – теорія та експеримент” (м. Полтава, 2009, 2014); «Аспекти стабільного розвитку економіки України в умовах ринкових відносин» (м. Умань, 2009); „Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України” (м. Суми, 2009); „Современные проблемы управления производством” (м. Донецьк, 2010); „Україна в нових реаліях: політичні, економічні та правові орієнтири розвитку” (м. Ірпінь, 2011); „Фінансова політика в контексті глобальних перетворень суспільного розвитку” (м. Ірпінь, 2011); „Сучасні національні економічні моделі: проблеми та перспективи розвитку” (м. Сімферополь, 2011); „Концепції та механізми сучасних трансформацій на фінансовому ринку” (м. Ірпінь, 2012); „Особливості модернізації фінансово-економічної системи” (м. Київ, 2014); „Теоретична та практична концептуалізація розвитку фінансово-кредитних механізмів в умовах нової соціально-економічної реальності” (м. Ірпінь, 2016); „Стратегические направления социально-экономического и финансового обеспечения роста национальной экономики в условиях интеграции” (м. Мінськ, 2016).

Публікації. Основні наукові результати дисертаційного дослідження опубліковані в 36 наукових працях загальним обсягом 11.49 друк. арк., у тому числі: 2 розділи у 2 колективних монографіях, 18 статей у наукових фахових виданнях, з яких 3 опубліковано у виданнях, що включені до міжнародних науково-метричних баз, 2 статті у фахових виданнях інших держав, 16 публікацій у збірниках матеріалів конференцій.

Структура і обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи становить 254 сторінок комп'ютерного тексту. Основний зміст дисертації викладено на 177 сторінках. Робота містить 8 таблиць, 18 рисунків (з них 3 займають 3 повні сторінки), 15 додатків, розміщених на 48 сторінках. Список використаних джерел налічує 227 найменувань, розміщених на 26 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У вступі розкрито актуальність теми дисертаційної роботи, визначено її мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, обґрунтовано наукову новизну та практичне значення одержаних результатів.

У першому розділі „**Теоретико-організаційні основи формування системи фінансового моніторингу**” узагальнено та розвинуто теоретичні підходи до визначення сутності понять „легалізація доходів злочинного походження” і „фінансовий моніторинг”; розкрито основи побудови вітчизняної системи фінансового моніторингу; вивчено міжнародний досвід організації систем фінансового моніторингу та розроблено пропозиції щодо його використання в Україні.

Досліджуючи економічну сутність легалізації злочинних доходів, встановлено, що це негативне явище є одним із найбільш небезпечних економічних злочинів, яке відрізняється високим рівнем латентності та підвищенням складності виявлення винних осіб і формуванням доказової бази щодо їх протиправної діяльності. Оскільки рівень мотивації злочинців використовувати незаконні доходи у законний спосіб залишається на сьогодні високим, витоками ЛДЗП можна вважати значні обсяги тіньової економіки, корупцію, приховування прибутків, високу частку готівки в грошовому обігу за низького коефіцієнта монетизації економіки. Відсутність вільної конкуренції, дієвого контролю за законністю бізнесу, експорту та імпорту, недосконалість законодавства призводить до криміналізації бізнесу та здійснення протизаконних внутрішніх і міжнародних фінансових операцій. Недостатній податковий і фінансовий контроль, наявність проблем у банківській сфері та на фінансовому ринку призводять до проникнення протиправних доходів у національну економічну систему, а також до її деформації.

Узагальнення теоретичних підходів до визначення поняття „легалізація доходів, отриманих злочинним шляхом” дозволило встановити деякі розбіжності та обмеженість його тлумачення. У роботі обґрунтовано доцільність використання триаспектного підходу до трактування його сутності (майновий – здійснення операцій та угод з матеріальними активами, отриманими протиправним шляхом; фінансово-правовий – діяльність, за допомогою якої легалізуються фінансові активи, приховуються реальні джерела походження та фактичні власники майна; економіко-процесний, за яким відмивання доходів є процесом переходу грошових коштів або інших активів з тіньового сектору економіки до легального). Зважаючи на це, запропоновано авторське тлумачення поняття „легалізація доходів злочинного походження” як умисної діяльності, спрямованої на протиправне отримання фінансових, матеріальних і нематеріальних активів, приховування незаконних джерел їхнього походження та залучення до легального обігу.

Враховуючи негативний вплив легалізації доходів на економічний розвиток і стабільність держави, з'ясовано, що протидія цьому явищу повинна носити регулярний та системний характер. Зазначене дозволить постійно накопичувати, систематизувати, опрацьовувати й відслідковувати інформацію

щодо підозрілих фінансових операцій. Це зумовлює необхідність вжиття заходів фінансового моніторингу, спрямованих на виявлення, попередження та нейтралізацію ризиків і загроз відмивання доходів злочинного походження.

Ґрунтуючись на узагальненні наукових підходів щодо визначення сутності поняття „фінансовий моніторинг”, у дисертації пропонується розглядати його як особливу форму контрольної діяльності держави у сфері фінансів, яка становить безперервний процес спостереження, аналізу, оцінки та прогнозу фінансових операцій, за результатами яких реалізується система засобів, дій і заходів, що застосовуються до фізичних і юридичних осіб та держав з метою протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення.

На основі вивчення зарубіжного досвіду з’ясовано, що типової організаційної моделі СФМ у світі не існує, оскільки її структурна побудова та механізм функціонування залежать від рівня економічного розвитку, дієвості силових і правоохоронних органів, ментальності та соціальної відповідальності громадян тощо. Водночас світовою практикою напрацьовано значний досвід ефективної протидії відмиванню злочинних доходів та фінансуванню тероризму, який доцільно використовувати в Україні. Так, у міжнародній практиці найпоширенішими є дві моделі системи: адміністративно-фінансова та правоохоронна. Їх відмінними особливостями є те, що збір інформації, за першою моделлю, здійснюється лише від суб’єктів первинного фінансового моніторингу і підрозділ фінансової розвідки (далі – ПФР) не бере участі у слідчих діях, а друга – передбачає значну кількість джерел інформування та безпосередню участь ПФР у слідчих діях. Відмічено, що на сьогодні у світі домінує адміністративно-фінансовий тип побудови таких систем, що має місце і в Україні. Відповідно, Державна служба фінансового моніторингу України (далі – ДСФМУ) виконує роль аналітичного центру і каналу руху інформації між суб’єктами первинного фінансового моніторингу, які виявляють підозрілі операції, і правоохоронними органами, що здійснюють розслідування злочинів. Виходячи з того, що реалії сьогодення потребують підвищення ефективності СФМ, то логічно розширити повноваження ДСФМУ такими, як досудове розслідування фактів легалізації злочинних доходів.

Сучасну модель вітчизняної СФМ, у структурі якої виділено її мету, принципи, функції, об’єкти, суб’єкти, види фінансового моніторингу та методи його здійснення, відображено на рисунку 1.

У роботі обґрунтовано доцільність створення єдиного реєстру юридичних осіб, які здійснюють зовнішньоекономічну діяльність, що дозволить, з одного боку, забезпечити контроль за угодами компаній, які проводять транснаціональні операції, з іншого – виявляти ті з них, які можуть бути ланками складного ланцюга відмивання коштів. Створити такий реєстр доцільно на рівні Державної служби фінансового моніторингу України.

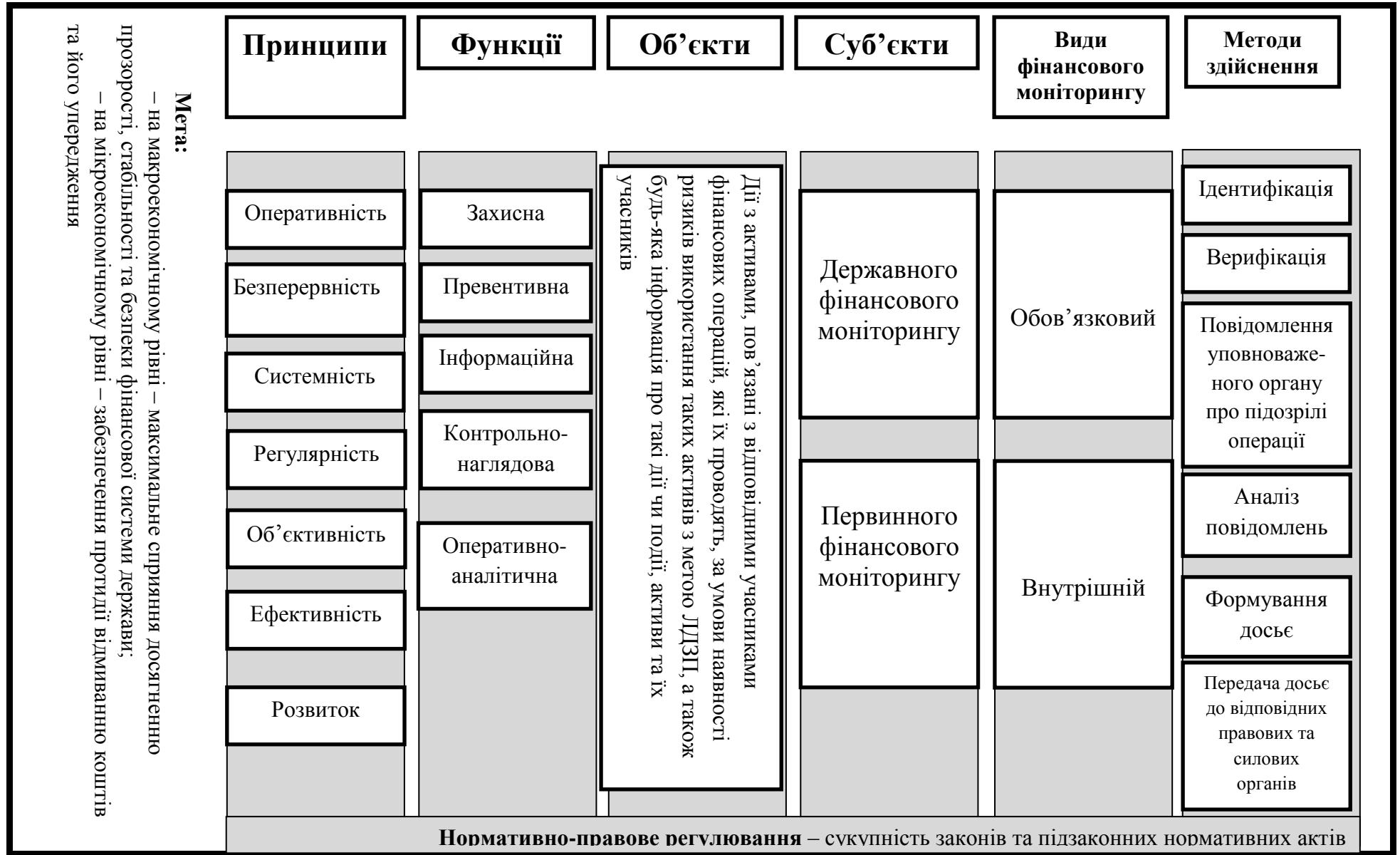

Рис. 1. Модель системи фінансового моніторингу України

У другому розділі „Комплексна оцінка функціонування системи фінансового моніторингу України” охарактеризовано сучасну практику функціонування системи фінансового моніторингу; визначено специфіку відносин між її суб’єктами та обґрунтовано пропозиції щодо підвищення рівня координації їхньої діяльності; проведено комплексний аналіз ефективності системи; розроблено підхід до ідентифікації ризиків легалізації в операційній діяльності суб’єктів первинного фінансового моніторингу.

Фінансовий моніторинг не відноситься до традиційних видів діяльності суб’єктів фінансового моніторингу, його здійснення супроводжується додатковими витратами і, отже, негативним чином впливає на їхні фінансові результати. Одночасно з’ясовано, що позитивний ефект, отриманий у результаті здійснення фінансового моніторингу, значно перевищує ці витрати. Доведено, що позитивний ефект досягається шляхом убезпечення установи від ризиків відмивання доходів, що загрожує штрафними санкціями, а в окремих випадках призводить до втрати ліцензії.

Нині в Україні однією з важливих проблем СФМ є відсутність зворотного зв’язку між суб’єктами первинного та державного фінансового моніторингу щодо вжиття заходів впливу до конкретних порушників антивідмивного законодавства. Запровадження цього принципу, з одного боку, забезпечить транспарентність системи та сприятиме підвищенню результативності діяльності СПФМ, а з іншого – активізує їхнє реагування на злочинне середовище, що постійно адаптується до умов сьогодення.

Аналіз наукового доробку щодо оцінки ефективності системи фінансового моніторингу показав, що складність її здійснення зумовлена двома факторами: багатосуб’єктністю, оскільки фінансовий моніторинг здійснює велика кількість суб’єктів, та особливостями об’єкта, який охоплює значний масив різнопланових фінансових операцій. Зважаючи на це, оцінку ефективності системи у роботі проведено шляхом агрегування індивідуальних значень показників, що характеризують результати поетапних процесів її функціонування, за відповідно визначеними критеріями: моніторингової активності суб’єктів, дієвості, результативності, економічності та доцільності.

Побудову інтегрального показника оцінки ефективності СФМ здійснено на основі лінійної адитивної згортки (метод зважених сум), яка описується формулою (1):

$$I = \sum_{i=1}^n s_i w_i, \quad \text{при } \sum w_i = 1, \quad 0 \leq w_i, s_i \leq 1, \quad (1)$$

де I – інтегральний показник;

n – кількість показників інтегральної оцінки;

s_i – нормалізовані значення показників;

w_i – вага (значимість) коефіцієнту, що визначає ступінь внеску i -го показника в інтегральну оцінку.

Відповідно до методики, здійснено відносну нормалізацію різновимірних показників у межах інтервалу від 0 до 1, що поліпшує змістовну інтерпретацію їх

значень. При цьому кожний показник набуває певного рівня значущості, оскільки він може виступати як стимулятор (с), якщо між ним та інтегральною оцінкою існує пряма залежність, або як дестимулятор (д), якщо така залежність є оберненою.

Ранжування показників здійснено за методом аналізу ієрархій на основі експертних оцінок. Ступінь вагомості кожного з них розраховано за правилом П. Фішберна:

$$r_i = \frac{2(n-i+1)}{n(n+1)}, \text{ де} \quad (2)$$

r_i – ваговий коефіцієнт i -го показника сукупності;

i – порядковий номер показника сукупності;

n – кількість показників сукупності.

Результати розрахунків показників, агрегованих за критеріями (агрегати), та інтегрального показника ефективності СФМ наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

Інтегральний показник оцінки ефективності системи фінансового моніторингу

Показники, агреговані за критеріями	Вихідні показники					с// д	Нормалізовані показники					Ранг	Ваговий коефіцієнт
	2010	2011	2012	2013	2014		2010	2011	2012	2013	2014		
Агрегат моніторингової активності	0,507	0,677	0,924	0,907	0,969	с	0,523	0,699	0,953	0,937	1,000	1	0,200
Агрегат дієвості СПФМ	0,870	0,791	0,894	0,962	0,819	с	0,904	0,822	0,930	1,000	0,851	1	0,200
Агрегат результативності	0,747	0,841	0,448	0,842	0,780	с	0,887	0,998	0,531	1,000	0,926	1	0,200
Агрегат економічності	0,319	0,169	0,049	0,500	0,121	д	0,152	0,288	1,000	0,097	0,403	1	0,200
Агрегат доцільності	1,000	0,821	0,611	0,555	0,133	д	1,000	0,821	0,611	0,555	0,133	1	0,200
Інтегральний показник							0,693	0,726	0,805	0,718	0,663		1,000

Джерело: розраховано автором за даними Державної служби фінансового моніторингу України

Визначення інтегральної оцінки ефективності СФМ здійснено за методом адитивної згортки, а її динаміку графічно зображено на рис. 2.

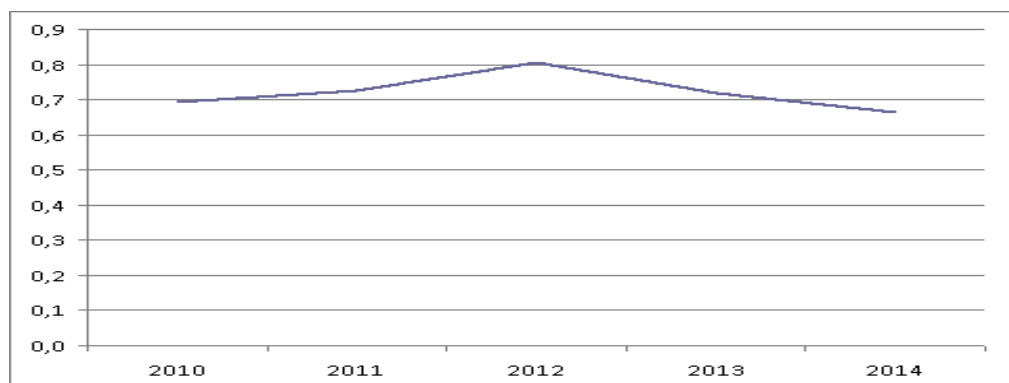

Рис. 2. Динаміка інтегрального показника ефективності системи фінансового моніторингу України у 2010–2014 роках

Джерело: розраховано та побудовано автором

Як видно з рисунка, ефективність системи фінансового моніторингу України впродовж досліджуваного періоду змінювалася різноспрямовано. Висхідну тенденцію протягом 2010–2012 років можна пояснити впливом таких факторів: внесення змін до чинного законодавства щодо суттєвого збільшення кола суб'єктів первинного фінансового моніторингу і розширення спектра операцій, що підлягають фінансовому моніторингу; підвищенням рівня результативності міжнародного співробітництва в частині збільшення числа країн, від яких отримані відповіді на направлені до них запити; збільшенням економічної ефективності діяльності ДСФМУ. Спадний тренд, який має місце у другій половині періоду, свідчить про зниження рівня ефективності системи, на що вплинуло зниження моніторингової активності суб'єктів первинного фінансового моніторингу, зменшення порушених кримінальних проваджень і винесених судових рішень, скорочення видатків на утримання ДСФМУ. Виявлена динаміка свідчить про необхідність вжиття відповідних заходів щодо підвищення потенціалу ефективності СФМУ.

У третьому розділі **„Перспективні напрями розвитку системи фінансового моніторингу в Україні”** визначено основні шляхи підвищення ефективності системи фінансового моніторингу; обґрунтовано доцільність запровадження комплаєнс-контролю у практичну діяльність суб'єктів первинного фінансового моніторингу; запропоновано науково-методичний підхід до комплаєнс-аналізу діяльності зазначених суб'єктів.

У зв'язку з тим, що ЛДЗП носить комплексний характер, доведено, що протидія цьому негативному явищу можлива лише за умови вжиття своєчасних попереджувальних і дієвих заходів на первинному та державному рівнях системи. Зважаючи на це, в роботі визначено перспективні напрями розвитку вітчизняної системи фінансового моніторингу.

Обґрунтовано доцільність запровадження комплаєнс-контролю у практичну діяльність суб'єктів первинного фінансового моніторингу, який, будучи складовою внутрішнього контролю, виступатиме ефективним інструментом виявлення фактів недотримання вимог законодавства, що сприятиме убезпеченню їх від фінансових втрат. Відповідно, визначено основні фахові компетенції служби комплаєнс-контролю, здійснено їх структурування за підрозділами, з якими зазначена служба взаємодіє у процесі діяльності. Це посилить виконавчу дисципліну працівників, їхню відповідальність та поліпшить якість кадрового забезпечення суб'єктів фінансового моніторингу в цілому (табл. 2).

У роботі розроблено науково-методичний підхід до здійснення комплаєнс-аналізу діяльності суб'єктів первинного фінансового моніторингу. Його метою є встановлення ступеня відповідності здійснюваних моніторингових процедур нормам чинного законодавства. Це, по-перше, дозволить визначати обсяги втрат від штрафних санкцій у випадках їх застосування, а по-друге, слугуватиме інформаційною базою для вжиття відповідних заходів з метою попередження порушень та мінімізації репутаційного ризику.

Взаємодія служби комплаєнс-контролю суб'єкта первинного фінансового моніторингу з іншими функціональними службами (на прикладі банків)

Підрозділи та їх функціональне призначення	Компетенції комплаєнс-контролю
Служба аудиту – здійснює незалежну експертну діяльність щодо перевірки й оцінки адекватності та ефективності системи внутрішнього контролю	<ul style="list-style-type: none"> – поточний контроль щодо управління комплаєнс-ризиками фінансового моніторингу, виявлення фактів недотримання норм законодавства; – перевірка конфліктів інтересів; – перевірка результатів розгляду звернень, заяв і скарг клієнтів; – узагальнення інформації про виявлені порушення та підготовка звітів; – надання документів за запитами зовнішніх контролюючих органів; – координація взаємодії різних підрозділів у спірних ситуаціях
Управління ризиками – ідентифікація та оцінка ризиків	Встановлення фактів порушень та допущення ризиків у процедурах контролю за фінансовими операціями та при формуванні звітності. Формування відомостей про ризик та збитки
Служба фінансового моніторингу – виявлення підозрілих операцій	Виявлення невідповідності у внутрішніх процедурах і діях співробітників, які можуть призвести до застосування санкцій, фінансових втрат і погіршення репутації
Юридична служба – забезпечення законності та дотримання дисципліни у фінансово-господарських відносинах	Аналіз стану внутрішньої і зовнішньої нормативно-правової бази, виявлення внутрішніх і зовнішніх правових конфліктів, правова оцінка порушень, передбачення правових наслідків
Служба безпеки – забезпечення заходів фінансової, кадрової та охоронної безпеки	Виявлення випадків шахрайства з кредитними, фінансовими, платіжними документами, зловживань і порушень у сфері захисту інформації (включаючи автоматизовані інформаційні системи)
Управління персоналом – здійснює кадрове забезпечення	Перевірка якості виконання співробітниками банку покладених на них обов'язків і дотримання кодексів ділової етики

Джерело: розроблено автором.

Уже існуючий підхід полягає в тому, що ефективність комплаєнс-аналітичних процедур фінансового моніторингу визначається шляхом розрахунку інтегрального результуючого показника (P_{ef}):

$$P_{ef} = \sum_{i=1}^n \frac{r_i \cdot f_i}{100}, \quad (3)$$

де r_i – значення і-показника (кількість допущених порушень кожного виду); f_i – вага і-го показника.

Визначена в такий спосіб оцінка ефективності є неадекватною, оскільки не враховує кількості суб'єктів-порушників законодавства у сфері протидії ЛДЗП. Утім, ранжування рівнів ефективності здійснюється в межах від 0 до ∞ , що не є логічним з точки зору фінансового моніторингу. На противагу цьому в роботі розроблено підхід щодо визначення інтегрального показника ефективності комплаєнс-аналізу (K_{ef}), відповідно до якого здійснено ранжування рівнів ефективності на інтервалі від 0 до 1. У результаті

встановлено, що показники P_{ef} та K_{ef} співвідносяться таким чином:

$$K_{ef} = \frac{1}{1 + 2P_{ef}}. \quad (4)$$

Таким чином, якщо суб'єкт первинного фінансового моніторингу не є порушником законодавства, то значення показника наближається або дорівнює 1, а у випадках множинних порушень – наближається до 0.

Відповідно до авторської методики практичні розрахунки здійснено за статистичними даними щодо виявлених порушень та відповідних штрафних санкцій, застосованих до вітчизняних банківських установ протягом 2009–2014 років. Запропонована методика дозволяє більш об'єктивно оцінити рівень дотримання суб'єктами первинного фінансового моніторингу вимог законодавства у сфері протидії легалізації злочинних доходів, оскільки збільшення суми штрафних санкцій не вважається показником ефекту (табл. 3).

Таблиця 3

Результати розрахунку показника ефективності комплаєнс-аналізу

Роки	Кількість банків	Значення показника K_{ef}		Сума штрафних санкцій (млн грн)
		загальноприйнята методика	авторська методика	
2009	182	1,46	0,255	169 400
2010	176	0,89	0,360	404 327
2011	176	0,85	0,371	833 244
2012	176	0,66	0,432	654 402
2013	180	1,01	0,331	708 050
2014	163	0,88	0,362	1 263 080

Джерело: розраховано автором за даними НБУ

Графічно динаміку показника зображено на рисунку 3.

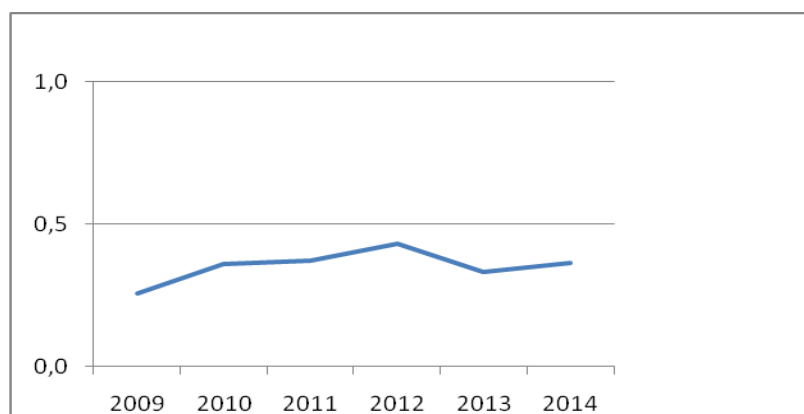

Рис. 3. Динаміка коефіцієнта ефективності комплаєнс-аналізу за період 2009–2014 років

Джерело: розраховано та побудовано автором

Таким чином, комплаєнс-аналіз як інструмент системи внутрішнього контролю сприяє підвищенню його ефективності, що підтверджує доцільність його практичного використання.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення й запропоновано вирішення важливого наукового завдання, пов'язаного з поглибленням науково-теоретичних основ фінансового моніторингу та вдосконаленням методичного інструментарію оцінки ефективності функціонування системи фінансового моніторингу України, спрямованих на розробку практичних рекомендацій щодо її розвитку. Це дозволило сформулювати ряд висновків теоретичного та науково-прикладного характеру:

1. Дослідження особливостей легалізації незаконних доходів (високий рівень латентності, підвищена складність процесу виявлення винних осіб і формування доказової бази їх незаконної діяльності), надало можливість з'ясувати, що її необхідно розглядати як умисну діяльність, спрямовану на легалізацію незаконно отриманих фінансових, матеріальних і нематеріальних активів, приховування незаконних джерел їхнього походження та залучення їх до легального обігу.

2. Узагальнення наявних теоретичних положень науковців дозволило визначити сутність фінансового моніторингу. Визначено, що фінансовий моніторинг є особливою формою контрольної діяльності держави у сфері фінансів, який становить безперервний процес спостереження, аналізу, оцінки та прогнозу фінансових операцій. За його результатами реалізується система засобів, дій і заходів, що застосовуються до фізичних і юридичних осіб і держав з метою протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом.

3. Ґрунтуючись на зарубіжному досвіді функціонування систем фінансового моніторингу, обґрунтовано доцільність його запровадження в Україні. Характерними особливостями вітчизняної СФМ є: недостатність практичного досвіду, специфіка фінансово-господарської діяльності фінансових установ і господарюючих суб'єктів (значний оборот готівкових коштів, корупція, непрозорі схеми ведення бізнесу, політична нестабільність, значні зловживання, пов'язані з фінансуванням військових дій, сепаратизму та тероризму), відсутність зворотного зв'язку між первинними та державними суб'єктами щодо вжиття заходів до конкретних порушників антивідмивного законодавства.

4. Дослідження практичних аспектів фінансового моніторингу дозволило розкрити технологічні процеси моніторингових процедур первинних суб'єктів, а також визначити особливості, пов'язані з його проведенням. До них віднесено те, що фінансовий моніторинг не є традиційним видом діяльності первинних суб'єктів, що супроводжується додатковими витратами, проте позитивно впливає на їхні фінансові результати.

5. Обґрунтовано необхідність удосконалення методичного інструментарію інтегральної оцінки ефективності системи фінансового моніторингу за рахунок доповнення її критеріїв (дієвість, результативність, економічна ефективність, доцільність) таким, як „моніторингова активність суб'єктів” та упорядкування окремих показників за відповідними критеріями. Це забезпечує логічну послідовність інтегральної оцінки показників

ефективності, відповідно до повного циклу функціонування СФМ, та всебічність і повноту формування взаємозв'язків між індикаторами моніторингових процесів і результатами їх здійснення.

6. Обґрунтовано доцільність запровадження комплаєнс-контролю у практичну діяльність СПФМ як ефективного інструменту виявлення порушень законодавства у сфері фінансового моніторингу, що забезпечить мінімізацію комплаєнс-ризиків та уберечь їх від фінансових втрат. У зв'язку з цим визначено фахову компетенцію служби комплаєнс-контролю, з врахуванням якої упорядковано компетенції структурних підрозділів, з якими зазначена служба взаємодіє у процесі діяльності, що сприятиме підвищенню якості кадрового забезпечення суб'єктів.

7. З метою перевірки практичної реалізації комплаєнс-контролю розроблено методичний інструментарій комплаєнс-аналізу фінансового моніторингу діяльності суб'єктів. Його сутність полягає у встановленні ступеня відповідності здійснюваних моніторингових процедур нормам чинного законодавства, виявлення відхилень та визначення обсягів втрат від штрафних санкцій у випадках їх порушень. Практичні розрахунки за розробленою методикою проведені за статистикою щодо виявлених порушень та відповідних штрафних санкцій банками України. У результаті цього виявлено значні фінансові втрати, які негативно впливають на стабільність банківської системи, при тому, що за досліджуваній період кількість банків зменшувалася.

8. Запропоновано перспективні напрями розвитку СФМ України: теоретико-методичної бази (розширення понятійного апарату, принципів побудови інституційної структури, а також організації та методики здійснення моніторингових процедур); удосконалення нормативно-правового забезпечення (шляхом імплементації у вітчизняну практику міжнародних рекомендацій і нормативно-правових актів); удосконалення організаційної структури (посиленням взаємодії суб'єктів СФМ із силовими і правоохоронними органами); активізація науково-дослідної роботи та забезпечення навчальної бази (актуалізація проблем як предмета наукових досліджень, підвищення ефективності навчальних центрів, програм, курсів з підготовки і перепідготовки кадрів); поліпшення матеріально-технічного та фінансового забезпечення (достатність фінансових ресурсів і запровадження програмних продуктів); удосконалення інформаційно-комунікативної інфраструктури (поліпшення якості інформаційного забезпечення та посилення прозорості, а також розширення системи комунікацій). За кожним з напрямів обґрунтовано відповідні заходи, реалізація яких забезпечить підвищення ефективності вітчизняної СФМ.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

участь у колективних монографіях:

1. Актуальні питання розвитку сучасної економіки: монографія / за ред. О. О. Непочатенко, Ю. О. Нестерчук. – Умань : Видавець „Сочінський”,

2011. – 416 с. (особ. внесок – 0,5 друк. арк.) [пункт 22.7. Глобальна система протидії легалізації незаконних доходів]).

2. Механізми управління розвитком соціально-економічних систем: монографія / под редакцією О. В. Мартякової. – Донецьк : ГВУЗ „ДонНТУ”, 2010. – 687 с. (особ. внесок – 0,42 друк. арк.) [пункт 1.3.2. Банківський контроль як інструмент протидії легалізації доходів незаконного походження]).

У наукових фахових виданнях інших держав:

3. Moskalenko N. V. Standardy Międzynarodowe w strefie walki z legalizacją (praniem brudnych) nabytów z nielegalnego pochodzenia / N. V. Moskalenko, V. P. Unynets-Khodakivska // *Analyziz, challenges, perspectives. Analiz, wyzwania, perspektywy*. Wydawnictwo GEORG, Zilina. – 2012. – P. 68. – P. 209–214. (0,5 друк. арк., особистий внесок – 0,3 друк. арк.: проаналізовано міжнародні рекомендації щодо протидії легалізації доходів незаконного походження).

4. Moskalenko N. V. Risk-based supervision in financial monitoring / N. V. Moskalenko // *Institutional framework of the economy functioning in conditions of transformation: Collection of scientific* / Vol. 2. – Verlag SWG imex GmbH, Nürnberg, Deutschland, 2014. – 275 p. – P. 96–99. (0,3 друк. арк.).

У наукових фахових виданнях:

5. Москаленко Н. В. Банківська система України у контексті боротьби з відмиванням незаконних доходів / Н. В. Москаленко // *Соціально-економічні дослідження в перехідний період : збірник наукових праць*. – Випуск 2(64). – Львів, 2007. – С. 426–432 (0,33 друк. арк.); [фахове видання].

6. Москаленко Н. В. Проблеми фінансового моніторингу в банківській сфері / Н. В. Москаленко // *Європейський вектор економічного розвитку : збірник наукових праць Дніпропетровського університету економіки і права*. – Випуск 1(4). – 2008. – С. 66–71 (0,33 друк. арк.); [фахове видання].

7. Москаленко Н. В. Механізм протидії тіньовим процесам у діяльності банків / Н. В. Москаленко // *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Фінансовий ринок України : глобалізація та євроінтеграція*. – Випуск 1(69). – Львів, 2008. – С. 280–287 (0,34 друк. арк.); [фахове видання].

8. Москаленко Н. В. Фінансовий моніторинг як інструмент економічної безпеки / Н. В. Москаленко // *Збірник наукових праць Львівського державного університету внутрішніх справ*. – 2009. – № 1. – С. 1–7 (0,4 друк. арк.); [фахове видання].

9. Москаленко Н. В. Офшорний бізнес, тенденції його функціонування та механізм регулювання [Електронний ресурс] / Н. В. Москаленко // *Збірник наукових праць Національного університету ДПС України*. – 2009. – С. 206–213. – Режим доступу:

http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/e-journals/znpnudps/2009_1/pdf/09mnmvmor.pdf. (0,5 друк. арк.); [фахове видання].

10. Москаленко Н. В. Позабанківський грошовий обіг як джерело тіньової економіки / Н. В. Москаленко // Науковий вісник Ужгородського університету. – Спецвипуск 28. – Частина III. – Ужгород, 2009. – С. 143–146 – (Серія „Економіка”) (0,5 друк. арк.) ; *[фахове видання]*.

11. Москаленко Н. В. Заходи щодо протидії відмиванню грошей на ринку цінних паперів / Н. В. Москаленко // Збірник наукових праць. Спеціальний випуск. Державне антикризове управління національною економікою: світовий досвід та проблеми в Україні. – К.: КНЕУ, 2010. – С. 389–391(0,25 друк. арк.) ; *[фахове видання]*.

12. Москаленко Н. В. Фінансовий моніторинг як інструмент боротьби з тіньовою економікою / Н. В. Москаленко // Фінансове право. – 2010. – № 4. – С. 39–42 (0,37 друк. арк.) ; *[фахове видання]*.

13. Москаленко Н. В. Вплив тіньової економіки на економічну безпеку України / Н. В. Москаленко // Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту. – 2011. – № 1(9). – С. 32–37. (0,33 друк. арк.); *[фахове видання]*.

14. Москаленко Н. В. Стратегія розвитку міжнародної системи протидії легалізації доходів злочинного походження / Н. В. Москаленко // Науковий вісник Одеського національного економічного університету. – 2013. – № 27 (206). – С. 44–49 (0,5 друк. арк.); *[фахове видання]*.

15. Москаленко Н. В. Офшорний бізнес: наслідки для фінансової системи України та шляхи його запобігання / Н. В. Москаленко, С. А. Горкавчук // Науковий журнал „Вісник Одеського національного університету”. – 2014. – Економіка. – Том 19. – Випуск 1. – С. 124–126 (0,5 друк. арк., особ. внесок – 0,3 д.а.: *характеристика особливостей офшорного бізнесу*); *[фахове видання]*.

16. Москаленко Н. В. Досвід США щодо побудови системи запобігання та протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом / Н. В. Москаленко // „Финансы, учет, банки” : Сборник научных трудов Донецкого национального университета. – 2014. – № 1 (20). – С. 209–215 (0,5 друк. арк.) ; *[фахове видання]*.

17. Москаленко Н. В. Впровадження комплаєнс-аналізу фінансового моніторингу в банківських установах / Н. В. Москаленко // Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право). – 2015. – № 2(69). – С. 115–123 (0,5 д.а.) ; *[фахове видання]*.

У наукових вітчизняних фахових виданнях, що входять до наукометричних баз

18. Москаленко Н. В. Проблеми, зумовлені функціонуванням офшорних юрисдикцій, та шляхи їх розв’язання / Н. В. Москаленко // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 10 (100). – С. 117–122 (0,5 друк. арк.) ; *[фахове видання; Міжнародні наукометричні бази: SciVerse Scopus by Elsevier, Index Copernicus, EBSCOhost, Ulrich’s Periodicals Directory, EconLit]*.

19. Москаленко Н. В. Соціально-економічне і політичне значення фінансового моніторингу / Н. В. Москаленко // Актуальні проблеми економіки : науковий економічний журнал. – 2010. – № 6(108). – С. 235–239 (0,37 друк. арк.) ; [фахове видання; Міжнародні наукометричні бази: *SciVerse Scopus by Elsevier, Index Copernicus, EBSCOhost, Ulrich's Periodicals Directory, EconLit*].

20. Москаленко Н. В. Інформаційна складова фінансового моніторингу / Н. В. Москаленко // Актуальні проблеми економіки. – 2011.– № 6(120). – С. 273–277. (0,5 друк. арк.) ; [фахове видання; Міжнародні наукометричні бази: *SciVerse Scopus by Elsevier, Index Copernicus, EBSCOhost, Ulrich's Periodicals Directory, EconLit*].

В інших виданнях:

21. Москаленко Н. В. Фінансовий моніторинг та оцінка ризику банківських операцій / Н. В. Москаленко // [„Банківська система України в умовах глобалізації фінансових ринків”] : тез. допов. Міжн. наук.-практ. конф., 15–16.11.2007. – Черкаси: ЧІБС УБС НБУ, 2007. – С. 134–136 (0,25 друк. арк.).

22. Москаленко Н. В. Правове регулювання фінансового моніторингу в Україні / Н. В. Москаленко // [„Сучасні проблеми фінансового моніторингу”] : зб. матер. I Всеукр. наук.-практ. конф., 03–04.11.2008. – Харків: ХНЕУ, 2008. – С. 44–45 (0,2 друк. арк.).

23. Москаленко Н. В. Шляхи запобігання відмивання коштів у банківській діяльності / Н. В. Москаленко // [„Банківська система України в умовах глобалізації фінансових ринків”] : тез. допов. і вист. IV Міжнар. наук.-практ. конф., 15–16.09.2009. – Черкаси: ЧІБС УБС НБУ, 2009. – С. 161–163 (0,2 друк. арк.).

24. Москаленко Н. В. Международное сотрудничество в сфере финансового мониторинга / Н. В. Москаленко // [„Мировой финансовый кризис и его влияние на экономику страны”] : тез. докл. Междун. науч.-практ. конф.; 12–13 марта 2009 г. – Минск: Международный институт трудовых и социальных отношений, 2009. – С. 177–181 (0,2 друк. арк.).

25. Москаленко Н. В. Протидія „втечі” вітчизняного капіталу за кордон / Н. В. Москаленко // [„Наукові дослідження – теорія та експеримент 2009”] : тез. допов. V Міжн. наук.-практ. конф ; 18–20 травня 2009 р. – Полтава, 2009. – С. 29–32 (0,15 друк. арк.).

26. Москаленко Н. В. Особливості розвитку національної системи протидії „відмиванню” коштів / Н. В. Москаленко // I [„Аспекти стабільного розвитку економіки України в умовах ринкових відносин”] : тез. допов. II Міжнар. наук.-практ. конфер.; 5–6 червня 2009 р. – Умань: УДАУ, 2009. – С. 51–53 (0,2 друк. арк.).

27. Москаленко Н. В. Банківський контроль як інструмент протидії легалізації доходів незаконного походження / Н. В. Москаленко // [„Современные проблемы управления производством”] : тез. докл. V Междун. науч.-практ. конф.; 14–15.10.2010. – Донецьк: ДНУ, 2010. – С. 180–182 (0,2 друк. арк.).

28. Москаленко Н. В. Тіньова економіка та легалізація (відмивання) незаконних доходів / Н. В. Москаленко // [„Україна в нових реаліях: політичні, економічні та правові орієнтири розвитку”] : зб. наук. праць за матер. II Міжнар. наук.-практ. конф.; 16–19.05.2011. – Ірпінь: НУДПСУ, 2011. – С. 455–458 (0,2 друк. арк.).

29. Москаленко Н. В. Протидія легалізації (відмиванню) доходів незаконного походження в процесі глобалізації / Н. В. Москаленко // [„Напрями удосконалення протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності”] : зб. наук. праць Міжнар. наук.-практ. конф.; 02–03.11.2011. – Ірпінь: НУДПСУ, 2011. – С. 211–212 (0,2 д.а).

30. Москаленко Н. В. Глобалізація фінансових ринків: позитивні та негативні тенденції / Н. В. Москаленко // [„Сучасні національні економічні моделі: проблеми та перспективи розвитку”] : тез. доп. IV Міжнар. наук.-практ. конф. – Таврійський економічний журнал. – Сімферополь. – 2011. – № 6. – С. 93–94 (0,2 друк. арк.).

31. Москаленко Н. В. Механізм фінансового моніторингу в Україні / Н. В. Москаленко // [„Концепції та механізми сучасних трансформацій на фінансовому ринку”] : зб. матер. VII Міжна. наук.-практ. конф. ; 21 вересня 2012 р. – Ірпінь: НУДПСУ, 2012. – С. 91–93 (0,2 друк. арк.).

32. Москаленко Н. В. Напрями розвитку міжнародної системи протидії легалізації доходів злочинного походження / Н. В. Москаленко // [„Сучасні проблеми фінансового моніторингу”] : зб. наук. праць. III Всеукраїнської наук.-практ. конф. ; 4–6 квітня 2013 р. – Ірпінь: НУДПСУ, 2013. – С. 261–265. (0,25 друк. арк.).

33. Москаленко Н. В. Система органів фінансового моніторингу зарубіжних країн / Н. В. Москаленко // [„Особливості модернізації фінансово-економічної системи”] : зб. матер. Міжн. наук.-практ. конф.; 6–7 березня 2014 р. – Київ. – С. 54–57 (0,2 друк. арк.).

34. Москаленко Н. В. Антикорупційна ефективність системи протидії легалізації доходів злочинного походження / Н. В. Москаленко // [„Наукові дослідження – теорія та експеримент”] : зб. матер. Міжн. наук.-практ. конф.; 26–28 травня 2014 р. – Полтава: ВНЗ Укоопспілки „Полтавський університет економіки і торгівлі”, 2014. – С. 55–57 (0,2 друк. арк.).

35. Москаленко Н. В. Пріоритетні напрями підвищення ефективності фінансового моніторингу / Н. В. Москаленко // [„Теоретична та практична концептуалізація розвитку фінансово-кредитних механізмів в умовах нової соціально-економічної реальності”] : зб. матер. Міжн. наук.-практ. конф.; 25.03.2016. – Ірпінь: УДФСУ, 2016. – С. 352–354 (0,25 друк. арк.).

36. Москаленко Н. В. Внедрение системы комплаенс в деятельность финансовых организаций / Н. В. Москаленко, Ю. И. Когут // [„Стратегические направления социально-экономического и финансового обеспечения роста национальной экономики в условиях интеграции”]: тез. докл. Междун. науч.-практ. конф.; 29–30 сентября 2016 г. – Минск: ГИУСЕ БГУ, 2016. – С. 152–153 (0,2 друк. арк., особ. внесок – 0.1 друк. арк. : перспективы внедрения комплаенс

в деятельность финансовых организаций).

АНОТАЦІЯ

Москаленко Н. В. Система фінансового моніторингу України та перспективи її розвитку. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит. – Університет державної фіскальної служби України. Ірпінь, 2016.

У дисертаційній роботі досліджено теоретичні аспекти та розроблено практичні рекомендації щодо напрямів розвитку системи фінансового моніторингу в Україні.

У роботі узагальнено та розвинуто теоретичні підходи до визначення сутності понять легалізації доходів злочинного походження та фінансовий моніторинг, розкрито основи побудови вітчизняної СФМ, проаналізовано міжнародний досвід організації систем фінансового моніторингу та розроблено пропозиції щодо його використання в Україні.

Охарактеризовано сучасну практику функціонування системи фінансового моніторингу, визначено специфіку відносин між її суб'єктами та обґрунтовано пропозиції щодо підвищення рівня координації їх діяльності, проведено комплексний аналіз ефективності системи.

Відповідно до комплексного аналізу у рамках дисертаційного дослідження запропоновано основні шляхи підвищення ефективності системи фінансового моніторингу. Обґрунтовано доцільність запровадження комплаєнс-контролю у практичну діяльність первинних суб'єктів СФМ як ефективного інструменту виявлення порушень антивідмивочного законодавства, що забезпечить мінімізацію комплаєнс-ризиків та убезпечить господарюючих суб'єктів від фінансових втрат. Розроблено науково-методичний підхід до комплаєнс-аналізу діяльності суб'єктів системи фінансового моніторингу, результати якого слугують інформаційною базою для вжиття відповідних заходів щодо усунення порушень та упередження репутаційного ризику.

Ключові слова: моніторинг, фінансовий моніторинг, система фінансового моніторингу, легалізація доходів незаконного походження, тіньова економіка, комплаєнс, комплаєнс-контроль.

АННОТАЦИЯ

Москаленко Н. В. Система финансового мониторинга Украины и перспективы ее развития. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 – деньги, финансы и кредит. – Университет государственной фискальной службы Украины. Ирпень, 2016.

В диссертационной работе исследованы теоретические аспекты и разработаны практические рекомендации по направлениям развития системы финансового мониторинга в Украине.

В работе обобщены и развиты теоретические подходы к определению сущности понятий легализации доходов преступного происхождения и финансовый мониторинг, рассмотрены основы построения отечественной СФМ, изучено международный опыт организации систем финансового мониторинга и разработаны предложения его использования в Украине.

Сделана характеристика современной практики функционирования системы финансового мониторинга, определена специфика отношений между ее субъектами и обоснованы предложения по повышению уровня координации их деятельности, проведен комплексный анализ эффективности системы.

В связи с тем, что легализация доходов незаконного происхождения имеет комплексный полисистемный характер, определено, что противодействие этому негативному явлению возможна только при условии принятия своевременных предупредительных и влиятельных мероприятий на первичном и государственном уровнях системы.

Согласно комплексного анализа в рамках диссертационного исследования предложены основные пути повышения эффективности системы финансового мониторинга. Обоснована целесообразность введения комплаенс-контроля в практическую деятельность первичных субъектов СФМ как эффективного инструмента выявления нарушений антиотмывочного законодательства, обеспечит минимизацию комплаенс-рисков и обезопасит хозяйствующих субъектов от финансовых потерь. Разработан научно-методический подход к комплаенс-анализу деятельности субъектов системы финансового мониторинга, результаты которого служат информационной базой для принятия соответствующих мер по устранению нарушений и предупреждения репутационного риска.

В работе обоснованы направления развития СФМ Украины, реализация которых обеспечит повышение ее эффективности. Совершенствование теоретико-методического обеспечения финансового мониторинга; нормативно-правового обеспечения; организационной структуры; активизация научно-исследовательской работы и формирование учебной базы; улучшение материально-технического и финансового обеспечения; совершенствование информационно-коммуникативной инфраструктуры.

Ключевые слова: мониторинг, финансовый мониторинг, система финансового мониторинга, легализация доходов незаконного происхождения, теневая экономика, комплаенс, комплаенс-контроль.

ANNOTATION

Moskalenko N. V. The System of Financial Monitoring of Ukraine and the Outlook of Its Further Development. – Manuscript.

Thesis for Candidate of Science in Economy in special subject 08.00.08 – Money, Finance & Credit. – University of the State Tax Service of Ukraine. Irpin, 2016.

In the thesis the theoretical aspects of the System of Financial Monitoring of Ukraine were researched and some practical recommendations regarding its further development were worked out.

The work summarizes and develops the theoretical approaches to the definition and subject of the criminal income legalization as well as of the financial monitoring; the fundamentals of the domestic Financial Monitoring System were considered; the international experience of the financial monitoring structure was studied and some proposal on its application in Ukraine were suggested.

The contemporary practice of the financial monitoring system functioning was described, the specifics of the relationships between its economic players were specified, some suggestions on further improvement of coordination between them were provided and proved, the general system efficiency was comprehensively analyzed.

According to the comprehensive analysis in the framework of this thesis the main ways to increase efficiency of the Financial Monitoring System were suggested. It was grounded the appropriateness of the compliance control introduction into the practical activity of the primary economic players of the Financial Monitoring System, as an effective instrument to reveal infringements of the anti money-laundering legislation that would insure minimization of compliance risks and protect economic players from financial losses. A scientific and methodological approach to the compliance analysis of the Financial Monitoring System participants' activity was developed. The results of this approach serve as a basis for measures to eliminate infringements and prevent reputational risks.

Key words: monitoring, financial monitoring, Financial Monitoring System, criminal income legalization, shadow economy, compliance, compliance control.

Підписано до друку _____.2016 року. Формат 60x90/16.

Папір офсетний. Друк офсетний.

Друк. арк. 0,9. Наклад 100 прим.

Зам №_____.

Видруковано в Університеті державної фіскальної служби України
08201, Київська область, м. Ірпінь, вул. Університетська, 31